

EL SERPENT DE MANLLEU

Existència de la llegenda

Restes d'altres temps, més simples i més crèduls que no pas els actuals, existeix a Manlleu, formant part del seu tresor folklòric, una sèrie de llegendes encara no estudiades abundantment. Algunes d'elles foren transcrites, a començos de l'actual segle, per en Domènec Torrent i Garriga en el periòdic «El Ter» i més tard aplegades per l'editor de la publicació, en Josep M.ª Prat i Vilaró, en un volum que veié la llum sota el títol de «Leyendas de mi pueblo». Entrè elles, però, no hi figura la que potser cal considerar més famosa i que respon al nom de *El serpent de Manlleu* i d'aquí que ens hagi semblat convenient fer un estudi d'ella. Aquesta llegenda s'ha mantingut a través del temps mercès, principalment, a la cançó que originà i que, recollida per Mossèn Cinto Verdaguier quan encara era estudiant i mestre a can Tona de Riudeperes, podem veure avui aplegada en el «Cançoner Popular de Catalunya» d'en Marian Aguiló. Val a dir, però, que, demés de la versió posada en el Cançoner, n'existeix una altra que, coincidint en el fons, varia en la forma i per la que el mestre Francesc Pujol té un acompanyament de piano.

Heus ací ara la primera versió, tal com es troba en el «Cançoner Popular de Catalunya»:

Sota el pont de Manlleu
n'hi ha una pollancreda
que n'hi ha un serpent molt gros,
fa tremolar la terra.

*Si no ho creieu
anau-lo a veure
i el trobareu.*

que venia de festa,
un remat de godais,
la truja i la porquera,
tota una professó,
ganfanons i banderes,
un regiment de tropa
canons i baionetes.

*Si no ho creieu
anau-lo a veure
i el trobareu.*

Tota la gent que veu
si els pot haver se'ls menja
s'ha menjat un senyor

En tant, la segona versió sobre la qual musicà el mestre en Francesc Pujol, és aquesta:

Part d'amunt de Manlleu
n'hi ha una pollancreda;
n'hi ha un serpent molt gros,
esgarriós de veure.

*Si no ho creieu
diu que ho aneu a veure
i ho trobareu.*

Tota la gent que hi va
si els pot haver se'ls menja;
s'ha menjat nou godalls,
la truja i la porquera.

Si no ho creieu, etc.

S'ha menjat dos cavalls,
una burra i una euga,
moltos a prop de cent
i nou-centes ovelles.

Si no ho creieu, etc.

S'ha menjat un bover,
els bous i la carreta,
un piquet de soldats,
llances i baionetes.

Si no ho creieu, etc.

Tota una processó
gonfanons i banderes
també el Senyor Rector
que anava al seu darrera.

Si no ho creieu, etc.

VEUS

PIANO

ff

Ped. * Ped.

Part d'a-munt de Man-llu n'hi hau-na po-llan-

f Tornada

cre-da, n'hi ha un ser-pent molt gros, es-pa-rrí-fo-s de veu-re. *Si no ho cre-*

ieu, diu que ho a-neu a veu-re i ho tro-ba-reu.

D.C.

Contingut de la llegenda

Tal com es despren de la cançó, el contingut de la llegenda es refereix a l'existència d'una serp descomunal que tenia espaordida la població i que pel seu magne tamany engolia amb gran mesura. Però és que demés, i això ja no ho diu la cançó, a Manlleu es prosequeix amb l'aditament d'un final que pot considerar-se fabulós o infantil, segons es miri. Ens el contà una persona després de la publicació de «Croquis manlleuencs» i recordem haver-la oït quan menuts confonem la llegenda amb la més rigorosa història. Segons la tal persona hi havia efectivament una serp molt grossa a l'arbreda de la Devesa. La Devesa era aleshores una boscúria espessa dins la qual no sols s'emparava la serp sino també altres i diversos animals. La serp duia una cabellera i en mig d'ella hi havia un brillant de considerable tamany. Sempre que anava al riu a abeurar-se, se la treia, no sabem com, i la deixava en determinat lloc on la recollia després. Observat això per cert manlleuenc, aquest es disposà a prendre-li i posant-se a l'aguait se n'apoderà en un moment en que la serp anava a beure. Més ai! que aquesta se n'adonà desseguida i l'atrevit manlleuenc hagué de fer escàpol. Montant el cavall que duia travessà el riu, perseguit per la serp, i carrer del Pont amunt entrà a refugiar-se, esblaimat per la por, en una casa que hi havia fent cantonada al carrer de Sant Domènec, just al lloc on ara hi ha un conegut cafè. En arribar allí, barrada la porta, la serp no pogué entrar. Dalerosa, però, per a recuperar la joia, començà a colpejar la porta en tant que el que l'havia robat romania esporuguit en l'interior. Tement que en un moment la serp arribés a enderrocar la porta no massa segura, i aprofitant que la casa feia, com hem dit, cantonada, l'atrevit manlleuenc sortí de la casa en tant que els habitants de la mateixa posaven el brillant damunt una taula resguardat per un morter de cuina, girat a l'inrevés, que el protegia. Finalment la serp logrà obrir-se pas i aleshores pogué veure's que es dirigia directament vers la taula on hi havia el morter amb la joia dins. La serp s'hi enfilà i sapiguent que la joia era allà dins, donà voltes al morter com esguardant descobrir un lloc por on fos possible el penetrar-hi i en veure que no podia abastar el brillant s'enroscà al morter i començà a estrènyer, a estrènyer... talment com si intentés rompre'l. El morter, però, no cedí i com sia que la serp s'hi apretés cada vegada més, acabà per rebentar-se.

Aquest es el fi que hom atribueix a la serp de Manlleu.

Interpretació de la llegenda

Que pot haver-hi de veritat en tota aquesta relació de la serp de Manlleu?

Hom entén per llegenda, com és sabut, la relació de sucesos que tenen més de tradicionals i meravellosos que d'històrics i veritables. Punt inicial d'elles son sempre fets i aconeximents certs o aportats per la tradició d'un poble. Els temes apareixen sovint desfigurats, anacrònics o exagerats però resta en ells, com a moll interior, aquell principi d'inspiració històrica que els hi donà vida.

Es difícil, si no impossible, esbrinar on pot trobar-se la partida de naixement d'aquesta llegenda i encara hom pot dubtar-ne molt bé de llur exactitut científica. El cas, però, és que fent referència als prodigis de la Mare de Déu de Gràcia, antiga patrona de la Vila, En Domènec Torrent i Garriga explica que la imatge de la Verge duia pendent al coll un ric brillant, obsequi d'una pietosa dama a qui la Patrona de Manlleu havia lliurat de l'escomesa d'una serp descomunal, estimant el fet com a miraculós. Segons el mateix Domènec Torrent i Garriga, durant la guerra de la Independència, a l'invasió dels francesos la Vila s'apoderaren de la joia. Sens dubte

aquesta cita es rigorosament històrica es a dir que no cal dubtar del fet de la pietosa ofrena ni del que la promogué però sembla com si, atenent-nos a la llegenda, s'en derivés el fet inverosímil de que la serp en guardés la valuosa pedra. Es més: la transversió de la serp i el brillant, i del brillant i la serp, s'escampà pels pobles de la rodalia i fins més lluny essent després nombroses les llegendes de serps que porten una pedra preciosa a la cua, al coll o a la boca. Fortià Solà, per exemple, en la seva «Història de Torelló» explica de que menut havia oït que en els comuns (Torelló) hi havia una misteriosa serp que duia penjat a la cabellera un diamant del que únicament s'en desprenia en el moment d'anar a beure o a rebejar-se a les gorges del Ter. Cita també, l'esmentat historiador torellonenc, la llegenda manlleuena i acaba dient encara, després de manifestar que son moltes les llegendes d'aquesta mena que circulen: «A Santa Cecília de Voltregà, la serp es ficava a les garberes, i les deixava netes de gra; per manera que els pagesos havien de batre solament la palla; i a l'església rural de les Ansies de la vall d'Hóstoles havien guardat fins no fa molt, diuen, un preuat carboncle procedent d'una serp terrible».

Deixant a banda qualsevol detall de les cabelleres, car no sabem de cap oïdi que vingui guarnit per natura d'aquesta mena (cosa que ens fa sospitar si les tals cabelleres hauran crescut sols en la imaginació popular), cal convenir en l'existència d'una serp descomunal que durant un temps portaria el pànic als manlleuencs. Hom ha de tenir en compte que només un parell de segles endarrera els voltants de Manlleu estaven poblats de boscos espessos on bé podien amagar-s'hi animals de diverses espècies. Consta, per exemple, que a últims del segle XVIII un llop famolenc entrà a l'escorxador de la Vila que llavors s'esqueia situat en el torreó de les muralles existents al cap d'amunt de la costa d'En Bonet, i que anteriorment en 1687, un ós atacà a un pagès de Manlleu, segons consta en l'obra «Historia, culto y milagros de Ntra. Sra. de La Gleva» de J. Roca i Cornet. Fàcilment pot concedir-se que en aquests cassos la impressió dels testimonis que poguessin sorprendre o o ésser sorpresos per la serp fes exagerar un xic les dimensions, que anys després en iniciar-se la llegenda, la veu popular faria créixer més encara. No obstant és de suposar que un reptil qualsevol, en una època en que els animals d'aquesta mena abundarien d'allò més per les condicions semi-selvàtiques del territori, donaria peu al fet i per això hom pot lògicament pensar que la serp que originà l'exageració gairebé grotesca de la cançó popular manlleuena s'escauria ésser d'una mida extraordinària.

El camp d'operacions del monstruós reptil seria, segons la llegenda, «sota el pont de Manlleu» lloc que ha de situar-se a la Devesa degut a que l'únic pont existent dins el terme abans de la construcció del ferrocarril i a ésser el punt on hi havia la més densa arbrada de l'entorn. D'altra banda si en certs llocs la cançó era coneguda amb el títol de la «Serpent de Manlleu» ací es coneixia amb el nom de la «Serpent de la Devesa».

I això es tot quan es pot dir amb referència a aquesta llegenda manlleuena. Res hem pogut descobrir per a concretar el just valor històric que pot encloure aquesta llegenda així com tampoc per a fixar, amb data més o menys aproximada, els temps dels successos. Com a llegenda cal admetre-la tenint en compte, com tenim dit, que tota llegenda té per llavor un fet real al qual després la imaginació popular li dona florida vestint-la amb mil colors que l'embelleixen tant com la desfiguren.